

lääkäiden pyöräilykypärän käyttö

- tuloksia iäkkäiden pyöräilijöiden haastattelusta 2004

Sisällys

- 1 Taustaa**
- 2 Aineisto**
- 3 Haastattelun tuloksia**
  - 3.1 Avovastaukset**
- 4 Yhteenveto**

Kirjallisuutta

1 Taustaa

1990-luvun puolivälin jälkeen pyöräilykypärän käytön kasvu maassamme pysähtyi noin 20 prosentin tasolle. Vuoden 2003 alussa tuli voimaan laki, jonka mukaan pyöräilijän ja pyörän matkustajan on yleensä käytettävä ajon aikana asianmukaista kypärää. Pyöräilykypärän käyttämättömyys ei kuitenkaan ole rangaistavaa. Lain muutoksen vaikutuksesta pyöräilykypärän käyttö lisääntyi 5 prosenttiyksikköä, ollen 27 % vuonna 2003. Vuoden 2004 mittauksissa havaittiin pyöräilykypärän käytön palanneen lakia edeltävälle tasolle. Parhaiten kypärä on käytössä alle kouluikäisillä lapsilla, joista lähes yhdeksän kymmenestä pyöräilee kypärä päässä. Nuoret 13–17 -vuotiaat (9 %) ja yli 64-vuotiaat (14 %) käyttävät kypärää vähiten.

Aiempien tutkimusten mukaan kypärän käyttämättömyys ei johdu siitä, että kypärän suojaavaa vaikutusta ei tiedettäisi ja tunnustettaisi tai että tiedot kypärän hankkimisesta olisivat riittämättömiä. Kypärää ei myöskään pidetä kalliina. Taustalla on pikemminkin se, että kypärän käyttö koetaan hankalaksi ja epämukavaksi tai ei vain ole tultu ajatelleeksi kypärän ostoa (kts. Sipinen 1993, Luukkanen 2003).

Liikenneturvan vuoden 2004 toimintasuunnitelmassa painopistealueena on mm. turvalaitteiden käytön edistäminen. Pyöräilykypärän käytössä tavoitteena on lisätä kouluikäisten ja iäkkäiden pyöräilijöiden kypärän käyttöä. Vain joka kahdeksas yli 64-vuotias käyttää kypärää. Kevään 2004 aikana tehtiin haastattelututkimus, jonka tarkoituksena on saada selville niitä tekijöitä, joilla saataisiin iäkkäät käyttämään pyöräilykypärää.

2 Aineisto

Yhteensä haastateltiin 90 ikästä pyöräilijää Oulussa, Porissa ja Helsingissä. Haastateltavat valittiin satunnaisesti kaupungin keskustassa pyörällä liikkuvista henkilöistä, jotka arvioitiin yli 65-vuotiaiksi. Haastattelut tehtiin kello 10 –16 välisenä aikana kesäkuussa 2004. Haastateltujen keski-ikä oli 69 vuotta. Eniten haastatteluja tehtiin Oulussa (48). Haastatelluista 2/3 oli naisia.

Vastanneista 81 % ilmoitti pyöräilevänsä päivittäin, 16 % viikoittain ja 2 % tätäkin harvemmin. Yli puolet (54%) ilmoitti pyöräilymatkojensa pääsialliseksi tarkoitukseksi asiointimatkat, neljännes kuntoilun ja viidennes ajanvietteen.

Haastatelluista 34 % käytti pyöräilykypärää. Kypärä oli yhtä usein päässä miehillä kuin naisillakin. Ikä vaikutti kypärän käyttöön siten, että mitä vanhempi pyöräilijä oli, sitä harvemmin hänellä oli kypärä päässään.

3 Haastattelun tuloksia

Haastatelluista vajaa puolet tiesi, että on voimassa laki joka velvoittaa käyttämään pyöräilykypärää. Osuus oli samansuuruinen kuin ennen lakia kaikille pyöräilijöille tehdyssä haastattelussa (Luukkanen 2003). Naiset tunsivat uuden lain paremmin kuin miehet (48% ja 38%). Vastanneista iäkkäimmät tunsivat lain huonoimmin.

lääkkäiden vastauksissa tulivat esiin hyvin samanlaiset syyt kypärän käyttämättömyyteen kuin aiemmissa tutkimuksissa, joissa on haastateltu kaikenikäisiä pyöräilijöitä. Kaikkein yleisimpinä syinä pyöräillä ilman kypärää mainittiin, että ”kypärää on hankala kuljettaa mukana” (68 % vastanneista) ja että, ”ajan vain lyhyitä matkoja” (52 %).

Myös muita syitä annettiin. Kypärän hinnan koki liian kalliiksi vajaa 10 % vastanneista. Kypärän rumuuden ilmoitti käyttämättömyyden syyksi 30 % vastanneista. Haastatelluista 12 % koki kypärän haittaavan näkemistä, 27 % ei uskonut joutuvansa onnettomuuksiin ja 20 % ei uskonut kypärän tuomaan suojaan. Vastaaajista 20 % koki, etteivät he tiedä tarpeeksi kypärän antamasta suojasta ja 26 % ei vain ollut ajatellut kypärän ostoa. Se, etteivät muutkaan käytä kypärää, vaikutti 14 % vastaaajista. Merkillepantavaa on, että noin viidennes ikäpyöräilijöistä ilmoitti kypärän soljen avaamisen hankaluuden syyksi pyöräillä ilman kypärää.

Puolet vastaaajista uskoi, että parhaiten pyöräilykypärän käyttöä voitaisiin lisätä kehittämällä kypäristä seniorimalleja iäkkäille. Lisäksi vastanneista neljänneksen mielestä käyttöä voitaisiin lisätä tarjoamalla enemmän tietoa kypärän antamasta suojasta onnettomuustilanteissa ja järjestämällä kypärästä esittelytilaisuuksia.

3.1 Avovastaukset

Avovastauksista esiin nousi onnettomuuksien ja vaaratilanteiden kokemisen suora vaikutus kypärän käyttöönottoon. Tulos on samansuuntainen kuin kaikille pyöräilijöille tehdyssä haastattelussa (kts, Heinonen 1994). Kypärää käyttävien joukossa onnettomuuteen joutuminen ja turvallisuuden tunteen kadottaminen olivat yleisimmät syyt kypärän käyttöönottoon. Kysyttäessä mitä vaadittaisiin, että ei-käyttäjät laittaisivat kypärän päähän, oli yleisin vastaus myös sama – onnettomuus. Yksi syy miksi kypärää alettiin käyttää, oli lapsien tai ystävien kehoitus. Näyttää myös siltä, että kun iäkäs pyöräilijä oli saanut kypärän esim. lapseltaan lahjaksi, ei kypärän käytöstä kehdattu enää kieltäytyä. Lisäksi avovastauksissa nousi esiin usko lain ja sakkojen voimaan pyöräilykypärän käytön lisäämiseksi. Lain voimaan uskottiin sekä niiden joukossa, jotka tiesivät uuden lain voimaantulosta, että niiden joukossa jotka eivät tunteneet lakia. Suurin syy kypärän käyttämättä jättämiseen olivat erilaiset hankalina tai epämiellyttävinä koetut seikat kuten se, missä säilyttää kypärää kauppareissuilla. Yksi esitys käytön lisäämiseksi olikin kypärän säilytystelineiden hankkiminen kauppakeskuksiin.

4 Yhteenveto ja suositukset

Tietoja kypärän käyttöä velvoittavasta laista tulee lisätä. Puolitoista vuotta lain voimaantulon jälkeen alle puolet haastatelluista yli 65-vuotiasta tiesi laista. Iäkkäät kuitenkin uskoivat lain ja sakkojen voimaan kypärän käytön lisäämisessä.

Iäkkäiden mainitsemat syyt kypärän käyttämättömyyteen olivat hyvin samanlaisia kuin muunkin väestön. Kypärä koettiin hankalaksi pitää mukana tai sitä ei koettu tarpeelliseksi, koska ajettiin vain lyhyitä matkoja. Usein mainittu syy oli myös se, että kypärän hankkimista ei vain oltu ajateltu.

Monet haastatelluista uskoivat iäkkäiden pyöräilijöiden kypärän käytön lisääntyvän jos kypärästä olisi saatavilla ns. seniorimalleja ja niiden lukot olisi helpompi kiinnittää. Käytön uskottiin lisääntyvän myös järjestämällä kypärärien esittelytilaisuuksia iäkkäille. Keinona

käytön lisäämiseen mainittiin myös kauppakeskuksiin rakennettavat kypärien säilytystelineet. Avovastauksista kävi ilmi, että lahjaksi annettu kypärä on hyvä keino edesauttaa kypärän käyttöönottoa ja lisätä iäkkään läheisen tai vanhemman turvallisuutta.

Kirjallisuutta

Heinonen, M. (1994) Pyöräilykypärän käytön syyt. Liikenneturvan tutkimusmonisteita 70/1994

Luukkanen, L. (2003) Pyöräilykypärän käyttö yleistyi toivottua vähemmän. Artikkelit Liikenneviikko -lehdessä 4/2003

Sipinen L. (1993) Miksi pyöräilijät eivät käytä kypärää? Haastattelututkimus polkupyöräkypärän käyttämättömyyden syistä. Liikenneturvan tutkimusmonisteita 66/1993